

Framtidsscenarier för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning

Artikelserie – artikel 3 av 3:

Förmågor för det framtida hälso- och sjukvårdslandskapet¹

KAIROS
FUTURE

Förmågor för det framtida hälso- och sjukvårdslandskapet

Vad innebär det för hälso- och sjukvårdslandskapet när man ska rusta sig för att i hårdare konkurrens klara attraktionen av nya medarbetare och skapa bra förutsättningar för det yrkeslivslånga lärandet?

I den andra workshopserien arbetade vi kring denna fråga stegvis inom fyra trenderområden av stor betydelse för framtiden. Initierade medskapare arbetade med att formulera sina tankar beträffande Utmaningar, Framgångsfaktorer, Framtida förmågor, Framtida kompetenser och Kompetensförsörjning. Det råder ingen som helst tvekan om att individen i roller som arbetsgivare, ledare och medskapare förväntas bidra med mycket nytt i det omformade hälso- och sjukvårdslandskapet. Framgång förutsätter framtidssäkring av förmågor och kompetenser.

En ny industriväg är på väg att etableras vilket behandlades i artikel 1.² I många branscher har man på olika sätt under en längre tid förberett sig för vad den fjärde industrirevolutionen kommer att innebära när det gäller den nya situationen för såväl arbetsgivare som arbetstagare. Den snabba tekniska utvecklingen innebär att många i den framtida arbetskraften kommer att dela sina arbetsplatser med artificiell intelligens och chattbottar.³

Utmaningar för politiker och utvecklare

Kombinationen av teknologi- och värderingsskifte och de globala målen för hållbar utveckling⁴ innebär gedigna utmaningar för sektorn. Bland utmaningarna formulerade av medskapare i den andra workshopserien finns;

- Ökade klyftor kräver att offentlig hälso- och sjukvård kan hantera kompensatoriska åtgärder
- Avsaknaden av nationell styrning är problematisk när komplexiteten och kostnaderna ligger på så hög nivå och tydliga skaleffekter finns för infrastruktur och ”stora datalösningar”
- Regleringar och sekretess skapar hinder för effektiv samverkan mellan kommun och region
- Urbaniseringen bidrar till ständiga bemanningssvårigheter utanför tätorten
- Förmågan att jobba preventivt behöver utvecklas
 - Mer tillgång på data kräver omställning för hälso- och sjukvården för att analysera och agera på data
- Hur evidensbasera och få överblick över nya tjänster och appar?
- Säkra digitala system – en ambition som kräver mer än det vi gör idag
- Datorisering snarare än digitalisering har än så länge kännetecknat utvecklingen i vården
- Mediabilden utmanar och behöver mötas med mer av transparens och öppenhet

¹ Publicering: Artikel 1 4 mars, artikel 2 24 april och artikel 3 24 maj 2019.

² Artikel 1 i denna serie om 3 artiklar: Cykliska förlopp inom samhällsutvecklingen

³ Bottar - textbaserade chattrobotar som kan hjälpa oss att administrera våra liv. Efter hand är tanken att de ska kunna hjälpa till med allt möjligt och finnas på plats bland alla våra andra samtal i chatten.

⁴ <https://www.globalamalen.se/>

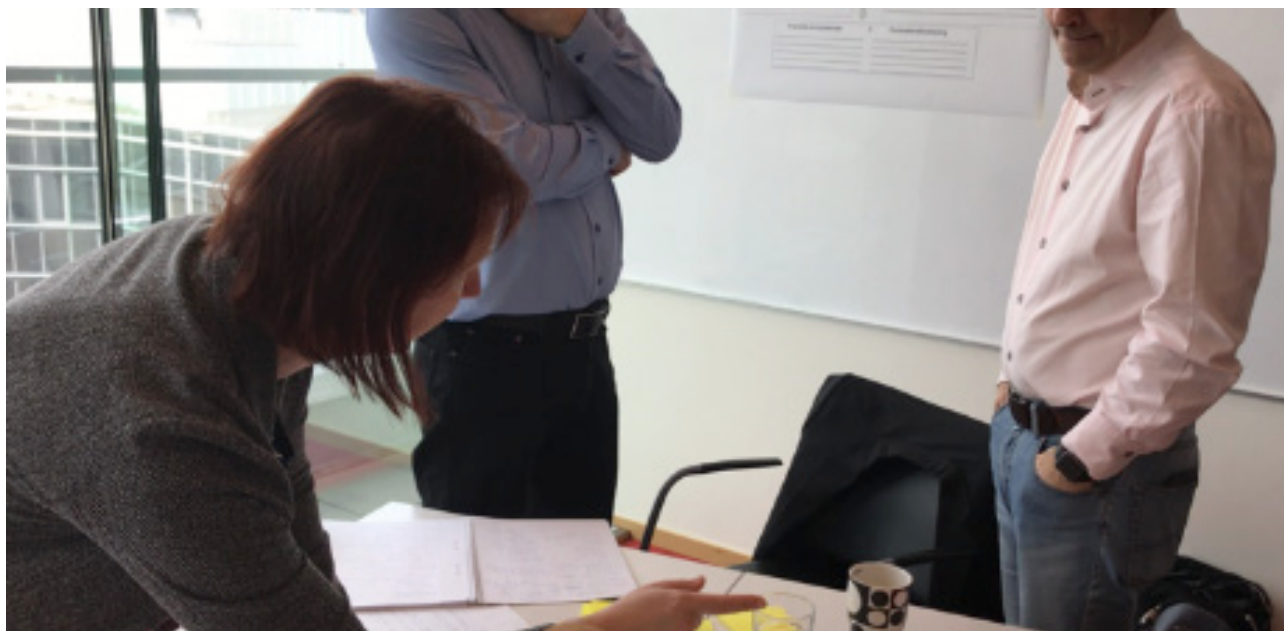

- Kvalitet och säkerhet i vården kräver mer av standardisering och samsyn
- Det miljömässigt hållbara – exempelvis omställning till miljövänliga engångsartiklar – har stor betydelse för framtida attraktion av medarbetare
- Flytande pensionsålder på egna villkor – ett måste för ett framtida längre arbetsliv
- Talangjakt i en ny kontext där proaktivitet och interaktion i digitala kanaler ständigt behöver utvecklas

Förmågor för framgång

Frågor av detta slag ligger högt på dagordningen i diverse sammanhang, exempelvis hos World Economic Forum som ägnar en hel del intresse åt framtida förmågor i rapporten Future of Jobs (2016). Man menar att en tredjedel av de förmågor man då bedömde som väsentliga kommer att vara av mindre betydelse redan 2020. I samma rapport gör man också bedömningen att färdighetsprofilen för många vårdjobb kommer att förändras signifikant.

Det är inte självklart att kunna samla samma deltagare till två workshopdagar i två olika workshopserier som vi fick möjlighet att göra i detta projekt. Det gick ungefär en månad mellan de båda tillfällena och vid den andra träffen fortsatte deltagarna effektivt där man slutade vid det första tillfället. Således ett bra utfall för det workshopupplägget och behandlingen av frågorna vid det andra tillfället vinner på att deltagarna, tillika medskaparna, hunnit landa i kontexten.

Inspirerande och initierade diskussioner om utmaningar och framtida förmågor i workshopserie 2.

Bland de framtida förmågor som i olika tappning formulerats av medskaparna i workshoparna finns;

- Anpassningsförmåga
- Mod till förändring
- Kommunikativ förmåga
- Personcentrerat förhållningssätt
- Interkulturell förmåga
- Yrkeslivslångt lärande (inklusive re-certifiering legitimation)
- Förmåga att hantera omfattande personalomsättning
- Förmåga att prioritera och styra efter behov

Hur ligger då den bedömningen till i en jämförelse med internationella expertbedömningar? Det korta svaret är att bilden i stora drag är densamma bland experterna. I en samlad bild från flera bedömare beträffande framtida förmågor så är budskapet tydligt när det gäller den grundläggande förmågan, nämligen det livslånga, eller yrkeslivslånga, lärandet. Utöver den gemensamma bilden så kan man bland experternas val finna dessa viktiga förmågor;

Kreativitet

Robotar kan för närvarande inte konkurrera med människor beträffande kreativitet. Den framtida arbetsplatsen kommer att kräva nya sätt att tänka, och kreativitet är en unik mänsklig förmåga.

Analytiskt tänkande

Personer med starkt analytiskt tänkande kommer att behövas för att navigera i fältet mellan människa och maskin.

Bedömnings- och beslutsförmåga

Allt eftersom tekniken tar hand om repetitiva och rutinmässiga uppgifter, kommer människor att ägna sig mer åt beslutsfattande på högre nivå.

Mångfald och kulturell intelligens

I den ihopkopplade värld vi lever är det viktigt att individer har kompetens att förstå, respektera och samarbeta med andra, trots skillnader i ras, kultur, språk, ålder, kön, sexuell läggning, politisk eller religiös övertygelse.

Teknologifärdigheter

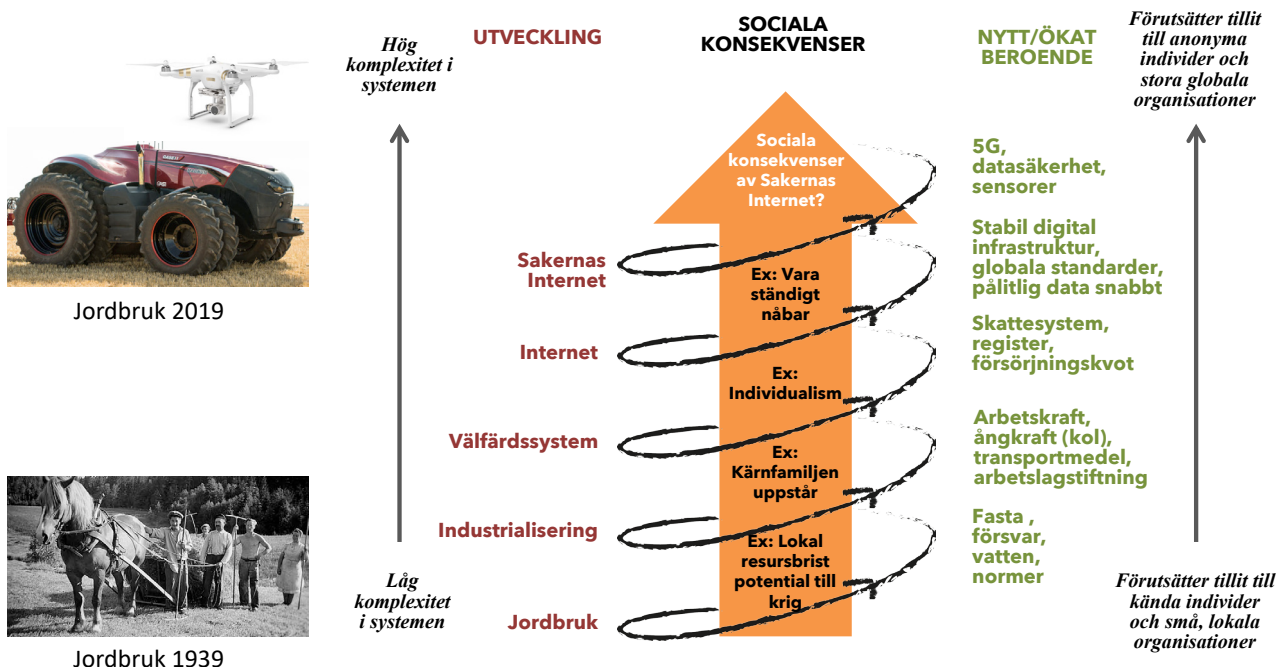
Den 4:e industriella revolutionen drivs av tekniska innovationer som artificiell intelligens, stora data, virtuell verklighet, blockkedjor och mycket mer. Det betyder att man verkligen behöver en viss komfortnivå kring tekniken och dess möjligheter och utmaningar.

Beroendeframkallande livskvalitet

Människan vänjer sig snabbt vid nya förhållanden. Så även när det gäller tekniken och samhället som utvecklas omkring oss. När akvedukten möjliggjorde stora städer uppstod nya sätt att organisera sig, arbeta och leva. Nya sociala strukturer som snart blev det nya normala. Ångkraften, som ledde till järnvägen, påverkade i liknande omfattning individens livsrum, och därmed synen på hemort och utsocknes. Utöver de sociala förändringar som tekniken orsakar förändrar snart sagt varje tekniskt avancemang också människans sårbarhet.

Traktorn underlättade bondens arbete men gjorde också drängar och pigor överflödiga. När de väl sökt sig till städerna för att arbeta i de växande fabrikerna ökade bondens sårbarhet. Tekniken, alltså traktorn, måste helt enkelt fungera för att verksamheten skulle gå runt. Strävandet efter arbetsbesparande maskiner leder till ett beroende, och med det kommer en ökad risk. Så länge traktorn kan lagas med skiftnyckel och en oljekanna går det väl an, men vi vet ju av erfarenhet att den tekniska utvecklingen aldrig stannar där. Och det gäller alla sektorer, inte minst inom jordbruket där de mest avancerade traktorerna är självkörande och samverkar med en ackompanjerande drönare.

När tekniken förbättrar våra livsvillkor ökar också vårt beroende av densamma. Stora tekniska skiften förändrar beteenden och sociala strukturer. Källa: Kairos Future

Alltså, ju mer komplexa och effektiva system som skapas, desto mer beroende och sårbar blir människan. Oftast inser – eller erkänner – vi dessutom riskerna precis i tid för att väja men inte i tid för att välja en annan väg. Responsen följer i form av nya innovationer, tekniska, kulturella eller sociala, som i sin tur på sikt etablerar ett nytt system med ny infrastruktur.

I modellen på föregående sida tecknas principen om hur teknisk utveckling lyfter människan till en högre levnadsstandard, vilket leder till ett beroende av mer komplex teknik och med dessa en ny sårbarhet och högre behov av tillit till samhället i stort. Sårbarheten bemöts i sin tur av ny teknik, men också nya beteenden och värderingar.

Det återstår att se vad de pratande och uppkopplade prylarna innebär när det gäller nya beroenden i vård och omsorg. I framtiden tillkommer dock en väsentlig faktor i utvecklingen av välfärdssystemet: Medskapande och gör-det-själv-hälsa förutsätter att vi får tekniken att fungera i samverkan med en ökande och åldrande befolkning. När omsorgs- och trygghetslösningar för en åldrande befolkning i ökande utsträckning ska vila på digitala komponenter blir stöd och tillitsskapande åtgärder viktiga insatser.

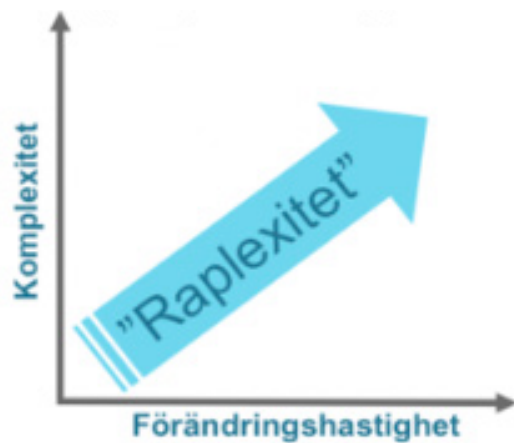
Ökad raplexitet ger nya styrmodeller

De flesta organisationer lever idag i en värld som är kraftigt förändrad om man ser tillbaka ett tjugotal år. Dels är tillvaron mer komplex, det är fler faktorer som interagerar med varandra, dels är förändringstakten högre. Den här kombinationen av hög förändringstakt och komplexitet kallas ibland ”raplex” (kombination av de engelska uttrycken rapid och complex).

Den här situationen för med sig att många organisationer inte upplever att traditionella modeller för styrning och ledning av en organisation fungerar speciellt bra längre. Istället experimenteras det i ökande omfattning med olika styrmodeller i akt och mening att klara av att hantera den nya tillvaron. Genom årens lopp har det florerat begrepp i ledarskapskretsar som exempelvis ”fokus på kärnverksamheten”, ”lean” och ”kundorienterad organisation”. Inte sällan eftersträvas idag en ökad förnyelsetakt genom satsningar på innovation av olika slag.

Ett begrepp som fått ökad användning de senaste åren är ”agilitet”. Begreppet används framför allt i IT-sektorn som ständigt tar fram nya lösningar och versioner av sina produkter och tjänster. Där går det inte att ha en detaljerad flerårsplan utan istället väljer man ett så kallat agilt förhållningssätt. Det bygger på att man har ett övergripande mål för ögonen och sedan sätter man upp delmål och har täta regelbundna avstämningar med alla inblandade. Metoden behöver kompletteras med långsiktighet eftersom man för att skapa resiliens i systemet har behov av

Omöjligt **planera** sig in i framtiden

Måste **uppfinna** vägen mot framgång

En allt mer RaPlex värld som kräver mer av ledarskapet.

planering av kapacitet efter förväntade behov. Detta tänkande ser vi växa fram kraftigt som lednings- och styrmodell även i andra sektorer och mycket talar för att detta kommer slå igenom i hög grad även i offentlig sektor de kommande åren.

Faktum är att ledarförmåga kommer att vara avgörande för framgång. En fråga som medskaparna i de båda workshopserierna ofta återkommit till. Morgondagens snabbväxande, sammanlänkade och teknikdrivna värld kommer att kräva att ledare anpassar sig till en ny verklighet i den nya industrivägen för att lyckas. Medan vissa individer har en medfödd ledarskapsförmåga kan andra individer med en passion för fortbildning utveckla ledarskapet på den framtida arbetsplatsen.

Mats Olsson
Framtidsstrateg
Kairos Future

Framtidsscenarier för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning

Det handlar om en stor omställning för organisationen. Nya typer av samordning och samverkan. Nya roller och kompetenser. Med projektet *Framtidsscenarier för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning* har Socialstyrelsen i samverkan med Kairos Future påbörjat ett arbete som syftar till att ta fram framtidsbilder för kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården. Arbetet innebär en omvärldsanalys som ska identifiera och bedöma effekten av betydelsefulla drivkrafter och trender, och med detta som utgångspunkt ska sedan möjliga framtidsscenarier för kompetensförsörjningen utvecklas.

Projektet ska ses som en del i arbetet att skapa en långsiktigt hållbar kompetensförsörjning för hälso- och sjukvården. En ambition är att skapa största möjliga samsyn och medvetenhet om att många aktörer behöver arbeta tillsammans för att nå detta övergripande mål.

Detta är artikel tre i en serie bestående av tre artiklar där vi efter hand har beskrivit hur framtidsscenarierna växer fram. Publiceringen av rapporten *Framtidsscenarier för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning* sker i månadsskiftet september – oktober 2019.

